

Posudek diplomové práce Vojtěcha Pojara „Kartelizace chmelařství v českých zemích 1890-38“, Praha 2016, 299 s.,

2 přílohy

Problematika kartelizace je v domácí historiografii problematikou dlouhodobě zanedbávanou, přesto však svým významem pro hospodářský vývoj českých zemí širokospektrálně významnou, ať již z hlediska zkoumání vývoje ekonomiky jako celku, hospodářské politiky, vývoje podnikání, bádání o ekonomické a technicko-technologické modernizaci a v neposlední řadě i začlenění do domácí produkce do nadnárodní dělby práce. Pro období habsburské monarchie se domácí badatel může opřít při studiu sekundárního sektoru o zásadní dílo Andrese Resche (2002), pro období meziválečné (odhlédneme-li od cukrovarnictví) představuje kartelová problematika v československém kontextu pole takřka neorané, jistou výjimku tvoří studie a diplomové práce spojené právě s Ústavem hospodářských a sociálních dějin FFUK (banky, pojištění, cement, cukr, pivo). Skutečnost, že adept zvolil tématem své práce vývoj kartelů v oboru chmelařství, tedy tradiční zemědělské exportní branži, pro niž má česká veřejnost zvláštní porozumění („zelené zlato“) je tudíž chvályhodná.

Autor fakticky vyčerpávajícím způsobem zvládl dobovou literaturu věnovanou kartelům i literaturu věnovanou pěstování chmele. Pramenná základna díla je neobyčejně široká. Její gros činí denní tisk, dobové oborové publikace. V Národním archivu autor studoval fondy Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, ministerstev zemědělství (pražského i vídeňského) a kartelový rejstřík a fond České zemědělské rady. V oblastních archivech se soustředil na písemnosti obchodních soudů, v SOkA Louny pak klíčové písemnosti dvou archivních fondů dochovaných chmelařských zájmových sdružení a fond tradičního centra chmelařství, města Žatce. Přes obdivuhodný pramenný záběr je třeba připustit, že pramennou základnu by bylo možno ještě poněkud prohloubit o několik dalších svým významem pro téma ovšem povětšinou marginálních zdrojů, ať již Živnostenské banky, Banky pro průmysl pivovarský, německé části zemědělské rady, Ústřední jednoty hospodářských družstev, národohospodářské sekce ministerstva zahraničních věcí, Exportního ústavu či obchodních a živnostenských komor a jejich ústředny. Autor tak učiní v souvislosti s proponovaným opublikováním díla. Podotýkám, že absentující fondy by, podle mého názoru, sotva podstatným způsobem ovlivnily výsledky práce.

Přístup k tématu, vycházející ze zkoumání kartelu jako vlivové struktury, jež ovlivňuje trh, ať již cestou seriálu ujednání mezi producenty, či úsilím o ovlivnění celní politiky státu, je relevantní. Zvláštnost tématu, jehož enormní náročnost spočívá v tom, kartel producentů chmele se zájmově kříží s kartelem prodejců chmele a také kartelem pivovarníků a je nota bene ještě komplikována aspekty nacionální povahy. M. Pojar tak vlastně sledoval problém oboru ve dvou liniích, producentské a obchodní. Dospěl k funkčnímu výkladu a porozumění jejich interakcí. Vstupní část je věnována kartelům a metodologii jejich studia, následuje nezbytný nástin historie pěstování chmele, jeho rajonizace, technologie produkce, zpracování a skladování. Těžiště práce představují kapitoly 2.-5. Na analýzu struktury odvětví pak navazuje sledování procesu kartelizace, a to stupňovitě – na úrovni regionální, národní a nadnárodní. Struktura díla je logická, metodicky dokonale zvládnutá. Autor zkoumá nejen podněty ke kartelizaci, ale i její efekty a slabá místa, příčiny jejich rozkladu, to vše ve vazbě na vývoj hospodářského cyklu.

Výsledky práce jsou pro historiografii hospodářských dějin nesporným přínosem. Průkazně zpochybňuje tezi, z níž mimo jiné vycházela i hospodářská politika meziválečné ČSR, že kartely jsou „děťmi nouze“ a fungují směrem k ulehčení krize, z níž se měly zrodit. Tuto tezi již dříve vyslovilo několik badatelů. Ukazuje se, že problematika nemá jednoduché univerzální řešení, každý obor je třeba sledovat zvláště v kontextu jeho specifických daností (míry koncentrace, míry zisku, překážky vstupu do oboru, know how atd.). Se závěry práce, formulovanými střizlivě, se plně ztotožňuji.

Závěrem konstatuji, že autor prokázal na náročném tématu schopnost samostatné kritické práce s prameny a jejich adekvátní interpretace. Dílo dalekosáhle překračuje nároky kladené na diplomové práce magisterského studia. Doporučuji je proto k úspěšné obhajobě.

Hodnocení: výborně

Praha 15. srpna 2016

Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.